

JADID MAKTABLARI VA XOTIN-QIZLAR MASALASI

Sobirov Zafar Karimovich

Amrullayeva Mahliyo Abdurahmonovna

O'zbekiston Respublikasi ichki ishlar vazirligi 2-sonli

Toshkent akademik litsey o'qituvchisi

Tangriyeva Dilovar Anvarjonovna

Buxoro davlat universiteti Xorijiy tillar fakulteti

Nemis filologiyasi kafedrasida o'qituvchisi

Annotatsiya: XIX asrning II-yarmida vujudga kelgan jadidchilar harakatining tashkil etgan yangi usul maktablari va ularning faoliyati batafsil yoritib berishga harakat qilgan.

Kalit so'zlar: O'zbekiston Respublikasi Prezidenti, 2017-yil 24-may, PQ,-2995 – sonli Qarori, Turkiston jadidchilik harakati, Chor Rossiyasi, Sibir, Qrim tatar ma'rifatparvari Ismoil Gaspirinskiy

Turkistonda ayollarning zamonaviy ta'lim va ma'rifatparvarlikning ildizlari XIX asrning ikkinchi yarmida ma'rifatparvarlik g'oyalarini modernizatsiya qilish harakati boshlanishi bilan bog'liq. Dastlab Turkiston xalqlari o'rtasidagi islohotchilik harakati, bir tomondan, ularning Chor Rossiyasi hukmronligiga qarshiligi, ikkinchi tomondan, Usmonlilar imperiyasidagi islohotchilik harakatlari bilan tanishish bilan bog'liq edi. Lekin jadidchilik harakati dastlab Volgabo'yi, O'ralbo'yi (Qozon, Ufa), Qrim va Ozarbayjonda boshlanib, keyinchalik dasht viloyatlari va Turkiston, Buxoro amirligi va Xiva xonligi hududlariga tarqaldi. Jadidchilik harakati matbuot va maorif orqali rivojlandi. Matbuot ta'siri nuqtai nazaridan, 1883-1918 yillarda Qrim tatar va rus tillarida ikki tilda nashr etilgan "Tercüman/Perevodchik" (Tarjumon) gazetasi sovet davrigacha Turkistonda mahalliy matbuotning rivojlanishida eng muhim rol o'ynadi.

Qrim tatar ma'rifatparvari Ismoil Gaspirinskiy ham 1906 yilda birinchi ayollar jurnali "Alem-i Nisvan" (Ayollar dunyosi)ni tashkil qiladi va qizi Shefika Xonimni unga muharrir etib belgilaydi. Rus maktablari bilan allaqachon tanish bo'lgan tatar ma'rifatparvarlari ta'lim sohasida o'z ona tillarida "Yangi usul" (Usul-i jadid) maktablarini tashkil qilmoqchi bo'ldilar va shu asnoda ularni "Usul-i Kadim" maktablaridan farqli tomonlarini ko'rsatib berdilar. Og'ir diniy ta'lim ostidagi an'anaviy musulmon maktablari o'rniga Bog'chasaroy, Qrim, Qozon, Boku, Toshkent, Xiva, Samarqand va Buxoroda zamonaviy ta'limga ega "Yangi usul" jadid maktablarining tez tarqalishida Ismoil Gaspirinskiyning ta'siri juda katta bo'ldi. Rasmiy manbalarga ko'ra 1898-1908 yillarda Chor Rossiyasi Turkiston generalgubernatorligida 102 ta yangi

usuldagi boshlang'ich maktab va ikkita yangi usuldagi o'rta maktab, Buxoro amirligida oltita, Xiva xonligida oltita "yangi usul" boshlang'ich maktablari bor edi. Buxoro ma'rifatparvar ziyolilari va tadbirkorlari "Yangi usul" maktablarini qo'llab quvvatlash maqsadida 1909 yil mart oyida "Shirkat-i Buxoroyi Sharif" ("Asl Buxoro shirkati") shirkatiga asos solib, o'zini savdo shirkati sifatida ko'rsatsa-da, aslida siyosiy tashkilot edi [2]. Bu shirkat "Yangi usul" jadid maktablarini yashirincha darsliklar va boshqa jihozlar bilan ta'minlab turdi [3]. Chor Rossiyasi hukumati jadid ma'rifatparvar va ziyolilarining "Yangi usul" maktablarida zamonaviy ta'limni kengaytirishga intilishlarida og'ir qiyinchiliklar va shafqatsiz munosabatda bo'lishdi. Buxoro amirligidagi feodal hukmdorlari ham bu harakatni qo'llab quvvatlamadilar. Aksincha Chor ma'murlari va Buxoro amirligi mulozimlari jadid ziyolilariga qarshi bo'lgan aksariyat konservativ musulmon ruhoniylarini qo'llab-quvvatladilar [4]. Amerikalik tarixchi Edward Olsworsning bildirishicha, Buxoro va Turkistonda jadid ziyolilari tomonidan ochilgan "Yangi usul" (zamonaviy) maktablari Chor Rossiyasi hukumatining o'lkadagi vakillari va musulmon qadimchilarining hukmron doira egalarini qo'rqitadi. 1910/11 o'quv yilida Turkistondagi chor hukumati 50 dan ortiq "Yangi usul" maktablarini asossiz yopishlaridan ham mustamlakachilarning tashvishini yaqqol ko'rish mumkin. Buxoro amiri 1913/14 o'quv yilida amirlikda ma'lum bo'lgan barcha "Yangi usul" maktablarini yopdiradi [5]. Ushbu bosimlarga qaramay, amirlikda "Yangi usul" ta'limiga qiziqish kuchli bo'lib qoldi. Buxoro amirligidagi yetakchi jadidchilardan biri Usmon Xo'ja Po'latxo'jayev (1878–1968) Istanbulga ketayotib, 1909 yilda Bog'chasaroyda bo'lib, Ismoil Gaspirinskiy bilan uchrashadi. Usmon Xo'ja Po'latxo'jayev u bilan birga jadid maktablarining muhim uslubiyatini o'rgangach, Istanbulga boradi va u yerda zamonaviy turk maktabi tizimini o'rganadi. Ayni paytda u Abdurrauf Fitrat (1886–1938) kabi buxorolik hamkasblari bilan 1909 yil 26 oktabrda "Buxoro maorifini tarqatish" xayriya jamiyatini tuzdi. Tashkilotning maqsadi Turkistonning (Markaziy Osiyo) boshqa hududlari, Buxoro amirligidan talabalarni Istanbul maktablarida o'qishni davom ettirish uchun olib kelish edi. Ikki yildan so'ng Buxoroga qaytib kelgan Usmon Xo'ja darrov o'z uyida jadid maktabi ochadi va avvalo qarindoshlarining farzandlariga, keyinroq boshqa odamlar farzandlariga xizmat qila boshlaydi. Usmon Xo'ja va boshqa "Yosh buxorolik" inqilobiy guruh a'zolari amirlik tuzumini ag'darib, Buxoro demokratik respublikasini tashkil qilganlarida (1920–1923), Usmon Xo'ja 1920 yilda dastlab moliya vaziri, keyinroq 1921 yilda respublika prezidenti bo'ldi [6]. Usmon Xo'janing yangi hukumatdagi rolini inobatga olsak, bu qisqa umr ko'rgan nosovet respublikasida birinchi qadamlardan biri zamonaviy maktablar ochish bo'lib, bu yerda ham erkak, ham qiz o'quvchilar yonma-yon o'tiradi. Buxoro hukumati ham 1921 yilda o'rta maktab bitiruvchilarining uch guruhini universitet ta'limi uchun uchta shaharga: Moskva, Berlin va Istanbulga yubordi. 1924 yilda sovetlar tomonidan mustaqil Buxoro respublikasi

tugatilgandan keyin hamda ikkinchi jahon urushi davrida Berlin va Istanbuldagi doktorlik darajasini olish uchun borgan talabalar O'zbekistonga qaytishga jur'at etishadi. Qaytganlar keyinroq qamoqqa tashlangan yoki Sibirga jo'natilgan va u yerda mehnat dalalarida xizmat qilgan. Chunki Sovet hukumati ularni Berlin va Istanbulda o'qib yurganlarida aqidaparastlikka singdirilgan deb gumon qilganlar. Jadid ziyolilari, ayniqsa, o'zlarining nutqlarida va faoliyatida musulmon ayollarni ozod qilishga e'tibor qaratdilar, chunki ular gender tengligi va ozodliksiz ularning yangilanish harakati muvaffaqiyatli bo'lmasligini tushunishadi. Bu harakat 1913 yilda Ozarbayjonning Boku shahrida istiqolchilarning quyidagi maqolasi mahalliy jurnallardan birida o'z aksini topgan: "Kimki o'z xalqini sevsa va uning kelajagi buyuk bo'lishini istasa, o'z ayollarining ma'rifati va tarbiyasi haqida o'ylashi, ozodlik va mustaqillikni tiklashi kerak. Ularning aqli va qobiliyatlarini rivojlantirishga keng imkoniyatlar yaratishi kerak" deb yozadi [7]. Ma'rifatparning bu chaqirig'i 1913 yilda Qrimdagi "Tercüman/Perevodchik" (Tarjumon) gazetasida Hariye Hanim Machabilining muharrirga yo'llagan maktubida yanada ochiqroq o'z aksini topgan: "Bizning huquqlarimiz Qur'onda va payg'ambarning so'zlarida aniq belgilab berilgan. Lekin sizlar (erkaklar), din nomidan bizga zulm qilyapsizlar, shariat (islom qonuni) nomi bilan bizni halok qilyapsizlar. Buning uchun kim azob chekadi va yutqazadi? Yana siz (erkaklar) bo'lasiz" [7]. Adib Xolid o'zining Turkistondagi musulmon istiqolchilik (jadidchilik) siyosatiga oid mukammal tadqiqotida sovet tuzumidan oldingi davrda jadidlar yozgan asosiy yo'nalishni quyidagicha e'tirof etadi. Jadidlar ayollarga nisbatan katta hamdardlik va o'z mavqeini yaxshilash uchun ajralib turadi. Gaspirinskiyning qizi Shefika Xonim tomonidan Bog'chasaroyda tahrir qilingan "Alem-i Nisvan" ("Ayollar dunyosi") va 1913-1917 yillarda Qozonda chiqqan "Suyum Bike" kabi jurnallar ayollarning yangi nutqlarida ayol ovozi yaratgan edi. Ammo keyinroq Adib Xolid "Turkistonda 1917 yilgacha paranjini tashlash hech qachon ochiqoydin ko'tarilmagan va gender masalalariga jadidlarning munosabati konservativ bo'lib qolgan deb ta'kidlaydi. O'z jamiyatlarida islom ziyolilari va konservativ doiralar tomonidan qattiq hujumga uchragan Turkiston (jadidchi) ziyolilari "xotin-qizlarning paranjisini tashlash" masalasini matbuotda ochiq muhokama qilishning ayni payt emasligini anglab yetganini tushunish mumkin [8]. XIX asr oxiri – XX asr boshlarida yashagan va o'zining adolatparvarlik g'oyalari bilan mashhur bo'lgan Anbar otin o'z ijodida ayollarning ahvoli, yashash sharoiti, oila va jamiyatdagi o'rnini aks ettirishga harakat qiladi. Chunki o'rganilayotgan davr manbalarida yozilishicha, "... bizda xotin-qizlar masalasi eng ayanchli masaladir. Xatto mashrug' bo'gan hurriyat va maorif hali bular orasig'a kira olmasdan turadir, kirsam ham tor doiraginadur. Bunga sabab umuman musulmon dunyosini necha asrlar bo'yicha o'rab olgan hurofot va diniyotga taassubdir, nodonlikdur, ongsizlikdur" [9]. A. Fitrat ham o'zining "Munozara" asarida bu haqda fikr yuritib, aksariyat mudarrislarining Turkiston ayollari tahsil olishi "behuda va ayollarning

yaratilishidagi hikmat tavolud va tanosul (tug'ish va nasl qoldirish)dir" degan fikriga farangining unga qarshi fikr mulohazalarini keltiradi [10]. A.Fitrat kelajak avlodlarning ongsiz, irodasiz, tarbiyasiz, nodon va johil bo'lmashliklari uchun xotin-qizlar o'qimishli, sog'liqni saqlash va bolalar tarbiyasidan xabardor bo'lishlari kelrakligini zarur deb biladi. Mustaqillik yillarida xalqimizning qadimiy tarixi va boy madaniyatini tiklash, buyuk allomalarimiz, aziz-avliyolarimizning ilmiy, diniy va ma'naviy merosini har tomonlama chuqur o'rganish va targ'ib etish, yurtimiz muqaddas qadamjolarini obod qilish, yosh avlodni ularning ezgu an'analari ruhida tarbiyalash bo'yicha ulkan ishlar amalga oshirildi va izchil davom ettirilmoqda. Milliy o'zlikni anglash, tarixiy xotira davomiyligini ta'minlash, ulkan yozma merosni asrab-avaylash, boyitib borish va tadqiq qilish hamda madaniy va ma'naviy qadriyatlarni ommalashtirish maqsadida O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 24-maydagi "Qadimiy yozma manbalarni saqlash, tadqiq va targ'ib qilish tizimini yanada takomillashtirish choratadbirlari to'g'risida"gi PQ-2995 – sonli Qarori qabul qilindi [1]. Ushbu qaror yosh avlodni vatanparvarlik va boy tariximizga chuqur hurmat ruhida tarbiyalash hamda O'zbekistonning jahon ilm-fani va madaniyati rivojiga ulkan hissa qo'shgan mamlakat sifatidagi xalqaro obro'- e'tiborini yanada mustahkamlash, boy yozma merosimizni saqlash, o'rganish va keng targ'ib qilish ishlarini yangi sifat bosqichiga ko'tarishga yo'naltirilgan. XIX asr ikkinchi yarmi – XX asr boshlarida Sharq va musulmon dunyosida boshlangan milliy uyg'onish jarayoni mustamlaka va yarim mustamlaka davlatlarda ozodlik uchun kurash g'oyalarining keng yoyilishiga sabab bo'ldi. Jumladan, asrlar davomida monarxiya boshqaruvi tartibi hukmronlik qilib kelayotgan Buxoro amirligi, Qoq'on va Xiva xonligida ham taraqqiyparvarlik harakati keng quloch yoyib, Turkiston jadidchiligi harakati doirasida ilg'or fikr va g'oyalar targ'ib qilina boshlandi. Jadidchilik harakatiga zamonaviy fikrlaydigan ziyolilar, ilg'or fikrli savdogar va diniy ulamolar birlashib, mamlakatni zamonaviy taraqqiyot bosqichiga olib chiqishdek ezgu istak va orzular sari zimdan va ochiqcha kurash boshladilar. Turkiston jadidchilik harakati o'ziga xos bir tarixiy sharoitda bir tarafdin, Rossiya musulmonlarini asriy uyqudan uyg'otgan Ismoilbey G'asprali, boshqa tarafdin Markaziy Osiyo turkiy tamaddunining o'ziga xos xususiyatlari yaqqol namoyon bo'la boshladi. O'zbekistonning mustaqillikka erishishi ona yurtimiz tarixini yoritishda, shuningdek mustamlaka Turkiston sharoitida milliy ma'rifatparvarlikning ahvoli, jadidlar faoliyatida ta'lim, ayollar ta'limi, matbuot masalalarini baholashda tub burilish yasadi. Turkistonda jadidchilik harakati o'z-o'zidan paydo bo'lgani yo'q. Uning vujudga kelishi uchun ma'lum bir ob'ektiv sharoit va sabablar mavjud. XIX asrning o'rtalari va XX asrning boshlarida jamiyatda yangilanish zarurati tug'ildi. Bir qator ijtimoiy, siyosiy, huquqiy va ma'naviy muammolar paydo bo'ldi. Ularni hal etish uchun bel bog'lagan bir guruh ziyolilar xalq orasida "jadidlar" deb tan olindi. Mahalliy ziyolilar, xotin-qiz islohotchilar Chor Rossiyasining musulmon hududlarida ayollarning

haqiqiy emansipatsiyasiga uchta yo'l bilan erishish mumkinligiga qat'iy ishonishgan. Y'ani o'sha davrdagi zamonaviy maktablarda erkaklar va ayollarning ta'limini bosqichma-bosqich takomillashtirish orqali (jadid maktablari misolida), Chor Rossiyasi Buxoro va Xiva hududlarida (1883-1917 yillarda) musulmonlar uchun soni va tarqalishi ortib borayotgan taraqqiyparvar gazeta va jurnallar orqali islohotchilik g'oyalarini musulmon xalqlari o'rtasida targ'ib qilishni maqsad qilishdi.

Xulosa qilib aytish mumkinki, Jadid ziyolilarining ijtimoiy-siyosiy, madaniy-ma'rifiy qarashlarida ta'lim jarayoniga, ayollar ta'limiga alohida e'tibor berganliklari jadidchilik harakatining Turkistonni ravnaq ettirish yo'lidagi, xalq ta'limi va pedagogikasini rivojlantirishdagi intilishlarini yaqqol ko'rsatib berdi. Bu qarashlar jadid ziyolilarining quyidagi g'oyalarining hayotga tadbiq etilishi bilan namoyon bo'ldi: oilada ayollarning o'rnini belgilash orqali ularning jamiyatdagi mavqeini oshirish; xotin-qizlar o'qimishli, sog'liqni saqlash va bolalar tarbiyasidan xabardor bo'lishlari kerakligini; ma'rifatli oilaning yosh avlodni ijtimoiy, axloqiy va mehnat tarbiyasidagi o'rnini ko'rsatish va hokazo. Turkiston jadidlari ma'rifiy qarashlarida yangi usul maktablari ochish, yoshlarga qisman diniy va dunyoviy bilimlar berish bilan cheklanmadilar. Bu yulda jadidlar xotin-qizlar masalasiga alohida e'tibor berib, dunyoviy ishlarni bajarishda xotin-qizlar ham erkaklar qatorida teng bo'lishlari kerakligini ta'kidlaganlar.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1.O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 24 maydagi "Qadimiy yozma manbalarni saqlash, tadqiq va targ'ib qilish tizimini yanada takomillashtirish choratadbirlari to'g'risida"gi PQ-2995 – sonli Qarori.

2.Ayni, Sadridin. 1963. "Bukhara Inqilabi Tarikhi Uchun Materiallar" (Materials for the 206 TIMUR KOCAOGLU history of Bukharan revolution). In Asarlar, 1: 3–260. Tashkent: OzSSR Davlat Badiiy Nashriyati.

3.Encausse, Hélène Carrère. 1988. Islam and the Russian Empire: Reform and Revolution in Central Asia. Trans. Quintin Hoare. Berkeley: University of California Press (French original: Reforme et revolution chez les Musulmans de l'empire russ. Paris: Presses de la Fondation nationale des Sciences Politiques, 1966).

4.Khalid, Adeeb. 1998. The Politics of Muslim Cultural Reform: Jadidism in Central Asia. Berkeley: University of California Press.

5.Allworth, Edward. 1990. The Modern Uzbeks: From the Fourteenth Century to the Present. A Cultural History. Stanford, Calif.: Hoover Institution Press.

6. Tayirova, S., & Tangriyeva, D. . (2024). STEAM YONDASHUVLARI VA AQLLI TA'LIM TEXNOLOGIYALARI. Академические исследования в современной науке, 3(8), 15–17. извлечено от <https://www.econferences.ru/index.php/arims/article/view/13298>

7. Тангриева Д. А. В ПРОЦЕССЕ УРОКОВ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА В ВУЗАХ ДУХОВНО-ЭТИЧЕСКИЕ ПРИНЦИПЫ СОВРЕМЕННОГО ОБЩЕСТВА И ЦЕННОСТИ //Gospodarka i Innowacje. – 2024. – Т. 46. – С. 428-430.

8. Amrullayeva M., Tangriyeva D. DIFFICULTIES IN LITERARY TRANSLATION FROM ENGLISH TO GERMAN //BRIDGING THE GAP: EDUCATION AND SCIENCE FOR A SUSTAINABLE FUTURE. – 2025. – Т. 1. – №. 1. – С. 196-201.

6. Amrullayeva M., Tangriyeva D. DIE ROLLE VON ALTER UND SOZIALEM STATUS IN DER RESPEKTKATEGORIE: EIN VERGLEICH ZWISCHEN DER DEUTSCHEN UND DER USBEKISCHEN SPRACHE //BRIDGING THE GAP: EDUCATION AND SCIENCE FOR A SUSTAINABLE FUTURE. – 2025. – Т. 1. – №. 1. – С. 186-190.

7. Amrullayeva M., Tangriyeva D. ISSUES IN LITERARY POEMS FROM GERMAN TO ENGLISH //BRIDGING THE GAP: EDUCATION AND SCIENCE FOR A SUSTAINABLE FUTURE. – 2025. – Т. 1. – №. 1. – С. 180-185.

8. Amrullayeva M., Tangriyeva D. SPRACHLICHE DISTANZ UND NÄHE IM DEUTSCHEN UND USBEKISCHEN: AUSDRUCK VON RESPEKT DURCH FORMELLE UND INFORMELLE KOMMUNIKATION //BRIDGING THE GAP: EDUCATION AND SCIENCE FOR A SUSTAINABLE FUTURE. – 2025. – Т. 1. – №. 1. – С. 191-195.

9. Tayirova S., Tangriyeva D. DIE ROLLE DER NONVERBALEN KOMMUNIKATION IM „DAF“ –UNTERRICHT (DEUTSCH ALS FREMDSPRACHE) //Development and innovations in science. – 2024. – Т. 3. – №. 2. – С. 148-152.

10. Anvarjonovna T. D. The Role of Non-Verbal Communication in “Daf” Lessons (German as a Foreign Language) //Excellencia: International Multi-disciplinary Journal of Education (2994-9521). – 2024. – Т. 2. – №. 4. – С. 416-419.

11. Khudoev S. The riddle genre in world literature and the history of research on it //International journal of language learning and applied linguistics. – 2023. – Т. 2. – №. 1. – С. 13-15.

12. Худоев С. Topishmoq matning sintaktik xususiyatlari (ozbek-nemis topishmoqlari misolida) Annotatsi //Центр научных публикаций (buxdu. uz). – 2023. – Т. 30. – №. 30.

13. Худоев С. Жаҳон фольклорида топишмоқ жанри ва унинг ўрганилиш тарихи //Центр научных публикаций (buxdu. uz). – 2022. – Т. 26. – №. 26.

14. Khudoev S. DER GERBRAUCH DER STILMITTEL IN RÄTSELN (AM BEISPIEL USBEKISCHER UND DEUTSCHER RÄTSEL) //International Bulletin of Applied Science and Technology. – 2023. – Т. 3. – №. 4. – С. 950-955.

15. Samandar K. CLASSIFICATION OF UZBEK PUZZLES ACCORDING TO THE PERIOD OF CREATION //SUSTAINABILITY OF EDUCATION, SOCIO-ECONOMIC SCIENCE THEORY. – 2024. – Т. 2. – №. 17. – С. 169-174.

16. Ruziev Y., Khudoev S., Abdulkayrov D. Indirect speech in Uzbek, Russian and German languages and its comparative analysis //E3S Web of Conferences. – EDP Sciences, 2024. – Т. 538. – С. 05039.

17. Khudoev S. DIE VORTEILE VON RÄTSELN IN DER KINDERERZIEHUNG //Academic research in educational sciences. – 2024. – Т. 5. – №. CSPU Conference 1. – С. 882-886.

18. Samatovich X. S. O ‘ZBEK TOPISHMOQLARINING YARATILISH DAVRIGA KO ‘RA TASNIFLANISHI //” GERMANY” MODERN SCIENTIFIC RESEARCH: ACHIEVEMENTS, INNOVATIONS AND DEVELOPMENT PROS

Literaturverzeichnis:

19. Tayirova, S., & Tangriyeva, D. . (2024). STEAM YONDASHUVLARI VA AQLLI TA’LIM TEXNOLOGIYALARI. Академические исследования в современной науке, 3(8), 15–17. извлечено от <https://www.econferences.ru/index.php/arims/article/view/13298>

20. Тангриева Д. А. В ПРОЦЕССЕ УРОКОВ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА В ВУЗАХ ДУХОВНО-ЭТИЧЕСКИЕ ПРИНЦИПЫ СОВРЕМЕННОГО ОБЩЕСТВА И ЦЕННОСТИ //Gospodarka i Innowacje. – 2024. – Т. 46. – С. 428-430.

21. Amrullayeva M., Tangriyeva D. DIFFICULTIES IN LITERARY TRANSLATION FROM ENGLISH TO GERMAN //BRIDGING THE GAP: EDUCATION AND SCIENCE FOR A SUSTAINABLE FUTURE. – 2025. – Т. 1. – №. 1. – С. 196-201.

22. Amrullayeva M., Tangriyeva D. DIE ROLLE VON ALTER UND SOZIALEM STATUS IN DER RESPEKTKATEGORIE: EIN VERGLEICH ZWISCHEN DER DEUTSCHEN UND DER USBEKISCHEN SPRACHE //BRIDGING THE GAP: EDUCATION AND SCIENCE FOR A SUSTAINABLE FUTURE. – 2025. – Т. 1. – №. 1. – С. 186-190.

23. Amrullayeva M., Tangriyeva D. ISSUES IN LITERARY POEMS FROM GERMAN TO ENGLISH //BRIDGING THE GAP: EDUCATION AND SCIENCE FOR A SUSTAINABLE FUTURE. – 2025. – Т. 1. – №. 1. – С. 180-185.

24. Amrullayeva M., Tangriyeva D. SPRACHLICHE DISTANZ UND NÄHE IM DEUTSCHEN UND USBEKISCHEN: AUSDRUCK VON RESPEKT DURCH FORMELLE UND INFORMELLE KOMMUNIKATION //BRIDGING THE GAP: EDUCATION AND SCIENCE FOR A SUSTAINABLE FUTURE. – 2025. – Т. 1. – №. 1. – С. 191-195.

25. Tayirova S., Tangriyeva D. DIE ROLLE DER NONVERBALEN KOMMUNIKATION IM „DAF“-UNTERRICHT (DEUTSCH ALS FREMDSPRACHE) //Development and innovations in science. – 2024. – Т. 3. – №. 2. – С. 148-152.

26. Anvarjonovna T. D. The Role of Non-Verbal Communication in “Daf” Lessons (German as a Foreign Language) //Excellencia: International Multi-disciplinary Journal of Education (2994-9521). – 2024. – Т. 2. – №. 4. – С. 416-419.

27. Khudoev S. The riddle genre in world literature and the history of research on it //International journal of language learning and applied linguistics. – 2023. – Т. 2. – №. 1. – С. 13-15.

28. Худоев С. Topishmoq matnining sintaktik xususiyatlari (ozbek-nemis topishmoqlari misolida) Annotatsi //Центр научных публикаций (buxdu. uz). – 2023. – Т. 30. – №. 30.

29. Худоев С. Жаҳон фольклорида топишмоқ жанри ва унинг ўрганилиш тарихи //Центр научных публикаций (buxdu. uz). – 2022. – Т. 26. – №. 26.
30. Ruziev Y., Khudoev S., Abdulxayrov D. Indirect speech in Uzbek, Russian and German languages and its comparative analysis //E3S Web of Conferences. – EDP Sciences, 2024. – Т. 538. – С. 05039.
31. Khudoev S. DIE VORTEILE VON RÄTSELN IN DER KINDERERZIEHUNG //Academic research in educational sciences. – 2024. – Т. 5. – №. CSPU Conference 1. – С. 882-886.
32. Samatovich X. S. O 'ZBEK TOPISHMOQLARINING YARATILISH DAVRIGA KO 'RA TASNIFLANISHI // " GERMANY " MODERN SCIENTIFIC RESEARCH: ACHIEVEMENTS, INNOVATIONS AND DEVELOPMENT PROS
33. Karimova D. VARIATION AND INVARIANCE OF MEANS OF EXPRESSION //American Journal of Innovation in Science Research and Development. – 2024. – Т. 1. – №. 3. – С. 71-77.
34. Karimova D. VARIATION AND INVARIANCE OF MEANS OF EXPRESSION //American Journal of Innovation in Science Research and Development. – 2024. – Т. 1. – №. 3. – С. 71-77.
35. Halimovna, KD „Variabilität und Invariabilität in usbekischen Übersetzungen der Märchen der Brüder Grimm.“ International Journal of Language Learning and Applied Linguistics, 2 (3), 83–88. Abgerufen von <http://inter-publishing.com/index.php/IJLLAL/article/view/1240> (2023). Stewart, D. (2014). Using social media for learning and teaching in higher education. *Innovations in Education and Teaching International*, 51(1), 19-26. <https://doi.org/10.1080/14703297.2013.861613>
36. Sharopovna, B. R. (2024). Gidronim Tarkibli *Iboralarda* Metaforizatsiya. *Miasto Przyszłości*, 53, 77-80.
37. Sharopovna, B. R. (2024). Nemis Va O 'Zbek Gidroponimlarining Semantik Tasnifoti. *Miasto Przyszłości*, 54, 1016-1019.
38. Bozorova, R. S. (2024). METAPHORIZATION IN PHRASES CONTAINING HYDRONYM. *JOURNAL OF EDUCATION, ETHICS AND VALUE*, 3(12), 352-355.
39. Bozorova, R. (2023). YOHANN VOLFGANG GYOTE ASARLARIDA GIDROPOETONIMLAR O'RNİ. ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz), 43(43).
40. Bozorova, R. (2023). EINE VERGLEICHENDE STUDIE ÜBER HYDROPOETHONYM. ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz), 42(42).
41. Bozorova, R. (2023). GIDROPOETONIMLARNING ONOMASTIK BIRLIKLAR TIZIMIDAGI O 'RNI. ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz), 41(41).
42. Abdikarimovich B. O. The views of Jalaliddin Rumi //Middle European Scientific Bulletin. – 2021. – Т. 12. – С. 319-322.
43. Abdikarimovich, Mr B. O. "The True Values of the Mavloni Jaloliddin Muhammad Rumi's Philosophy in Russian Translations." *International Journal on Orange Technologies*, vol. 2, no. 12, 31 Dec. 2020, pp. 68-71, doi:10.31149/ijot.v2i12.1091.